

A Comparative Study of the Poetry of Yahya Kemal and Cholpon

Nigora Bobur Qizi Azizova

Resercher, Tashkent State University of Oriental Studies, Uzbekistan

Annotation: It is well known that in the literature of the peoples of the East there are common styles that repeat, inspire, excite and inspire each other. In particular, the influence of modern Turkish literature on the penetration of the Jadid movement into the Uzbek literature of the twentieth century. Artists striving for innovation have enjoyed the work of Turkish poets and writers. In Uzbek literature, new examples of modern genres appear in the early twentieth century, and in Turkish literature began to appear in the mid-nineteenth century. During the reform period of the Jadid movement, Uzbek-Turkish writers and intellectuals got to know each other better, especially through the press.

This article examines the methodological commonalities of modern Turkish and Uzbek poetry of the early twentieth century, in particular, the great and brilliant representatives of the twentieth century, poets Yahyo Kamol Beyatli and Abdulhamid Sulaymon oğlu Cholpon, whose poems shake the human heart. Similar themes, artistic imagery, and lyrical expressions in the works of both poets have been explored. The works of Abdulhamid Suleyman oğlu Cholpon and Yahyo Kamol Beyatli, the bright "stars" of modern Uzbek and Turkish poetry, are compared in terms of image and expression. In particular, Cholpon's poems, "Autumn", "The First Letter", Yahya Kamal's poems "Autumn", "An old letter" were compared. There are also examples of poetic translations of Yahya Kamal's poems into Uzbek. Also, Cholpon's poems, which are full of beautiful words, have not escaped the attention of Turkish literary critics and translators. His poems have also been translated into Turkish and researched. The article also provides information about this. The purpose of this article is to show the harmony, the issue of influence, intellectual and ideological closeness in the style of Uzbek and Turkish poets who lived and worked for a century.

Keywords: Uzbek literature, Turkish literature, style, comparative analysis, Yahya Kamal's poetry, Cholpon's poetry.

Doğu halkları edebiyatında benzer, esinlendirici, heyecan ve motivasyon verici müşterek üslupların bulunduğu bilinmektedir. Özellikle, 20.yüzyıl Özbek edebiyatına Cedit hareketinin gelmesinde Türk edebiyatı etkili olmuştur. Yenilikçiliği arayan Özbek yazarları Türk şair ve yazarlarının eserlerinden okumuşlardır. Özbek edebiyatında modern türlerin yeni örnekleri 20.yüzyılın başlarında göze çarpar, Türk edebiyatında da 19.yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Cedit hareketinin ıslahat döneminde Özbek-Türk yazarları, aydınları birbiriyle fikir alışverişinde bulunmuş, özellikle, matba aracılığıyla birbirlerini daha da yakından tanımıştır.

Bu makalede yirminci yüzyılın özellikle modern Türk ve Özbek Şiiri, büyük ve parlak temsilcileri, şiirleri insan kalbini titreten yazarlar Yahya Kemal Beyatlı ve Abdulhamid Suleyman oğlu Çolpan üslubi yönden öğrenilmiştir. Bu iki şairin benzer temaları, sanatsal imgeleri ve lirik ifadeleri araştırılmıştır. Modern Özbek ve Türk şiirinin 'yıldızları' sayılan Abdulhamid Suleyman oğlu Çolpan va Yahya Kemal Beyatlı imge va anlatım yönünden karşılaştırılmıştır.

Yahya Kemal Beyatlı çağdaş Türk şiirinin özgün şairi olduğu bilinmektedir. Şairin “Kendi Gök kübbemiz” (1961), “Eski şiirin rüzgariyle” (1962), “Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş” (1963) (1963) ve “Bitmemiş şiirler” (1976) gibi şiir kitapları yayımlanmıştır.

Yahya Kemal için ‘şiir’ bir ahenk; nadir ve az bulunan bir mücevherdir. Şair ‘şiir hislerle dolu değilse, şiir şiir değildir’ diye vurgular. Onun şiirlerinde ‘vatan’, ‘kadın’, ‘müzik’, ‘özlem’, ‘gurbet’ ve ‘ölüm’ gibi konular ele alınmıştır.

Özbek edebiyatının parlak şairlerinden biri, 20.yüzyılda yaşamış ve faaliyet göstermiş olan Abdulhamid Süleyman oğlu Çolpan’ın da kendine özgü üsluba sahipti. Onun ‘Genç Özbek şairleri’, ‘Uyanış’(1922), ‘Pınarlar’(1923), ‘Sabah sırları’ (1926) ve ‘Saz’ (1935) gibi şiir kitapları yayımlanmıştır.

Şiir, lirik karakterler aracılığıyla kendi hislerini yansıtmaktır. Her iki şairin de ‘Sonbahar’ adlı şiiri bulunmaktadır.

Genel olarak, mevsimler Doğu şiirlerinde insan yaşamının dört aşamasının adlarıyla ilişkilendirilir. Bu geleneğin günümüzde de sürmekte olduğunu mevsimlerle ilgili şiirlerde görebiliriz. 20.yüzyıla gelince Cedit şiirlerinde klasik lirikteki geleneksel karakterler yenilenmekte devam etti. Ceditler poetik karakterleri sadece anlam açısından değil, biçim açısından da yenilemişlerdir. Milli şiirlerimizde bulunan böyle yenilenmeyi inceleyerek Çolpan’ın ‘Sonbahar’ adlı şiirine dikkat edelim.

Sonbahar mevsimi mevsimler arasında önde gelir. Çünkü sonbahar – yaprak dökümü mevsimidir. Onun vasıtasıyla çoğu zaman şairin yüreğindeki dert ve tasaları, onu zorlayan ıztıraplar, hayal ve ukdeleri, Vatan ve millet kısmeti yansıtılır. Çolpan’ın şiirlerinde böyle mahzun yaşantılar tasviri, özellikle, ayrı bir yere sahiptir. Şair ‘Sonbahar’ adlı şiirinde şöyle yazmaktadır:

Ko ‘m-ko ‘k ekan, sarg ‘aydilar yaproqlar

Og ‘riq, mag ‘lub, tutqun Sharqning yuzidek.

Yemyeşilken sarardılar yapraklar

Acı,yenilmiş, esir Doğunun benzi gibi.

Şair bu satırlarda yüğreğinde geçen kocaman bir dert olan sömürge ıztırabı ele alınmakta, yani sömürge fırtınasında kalmış, gerilemeye yüz tutmuş ana Türkistan’ın kısmeti hakkındadır.

Bo ‘ronlarning ko ‘zlari, kim o ‘ynoqlar,

G ‘olib G ‘arbning qonga to ‘lgan ko ‘zidek,

Qora bulut to ‘dasi kim ko ‘klarni –

Sharqni yopgan parda yanglig ‘yopmushdir.

Fırtınaların gözleri, kim oynatıyor,

Muzaffer Batı'nın kanlı gözleri gibi,

Göğüsleri olan kara bulut çetesi –

Doğuyu örten perde kapanmış gibi

Bu satırlar ülkemize göz dikmiş düşmanlar hakkındadır. Onları Batıya, ana ülkemizi ise Doğuya benzetmektedir. Kana susamış olan düşmanlar gelip ana Vatanımızı ele geçirmeye yeltenmeleri, ülkemizin sınırlarını adeta kara bulut kapladığını vurgulamakta.

*Kuz qo 'shini – og' u to 'lug' * o 'qlarni
Yoz bag 'riga hech sanoqsiz otmishdir!
Balo yanglig' qator-qator chizilib,
Ko 'k yuzidan qarg' alar ham o 'talar.
Sonbahar ordusu-agu dolu oklarını
Yaz koynuna sayısız atıyordu!
Bela geldi art arda dizilerek,
Gök yüzünde kargalar bunu hissettiler*

Bu satırda da şairin özgürlük hayali ile yaşadığını, 'sonbahar'ı sömürgecilere 'yaz'ı da zulüm işkencesinde kalmış millete, milletin üzerine art arda gelen belaları hatta ülkemizdeki kargaların da hissettiğini yazmakta.

*Sharqdek ichdan yashiringina ezilib,
Ko 'p jonlilar so 'nggi tinni kutalar.
Butun borliq – chog'lik o 'chish** oldida,
Sovuq... qora qishga ko 'chish oldida.
Doğu gibi, içeriden gizlenmiş,
Birçok yaratık son nefesi bekliyor.
Bütün varlık yok olmanın eşiğinde,
Soğuk ve karanlık bir kışa girmek üzere*

Şair bu satırda halkımızın sitem ve elem, ise kapıldığını, sömürgeciler yüzünden bütün tasa ve kaygılarını yüreklerinin dibine gizleyerek ne zaman bu sömürge duracağını bekleyişleri, bu düşünceler onarın vücudunu gittikçe buz gibi kapladığını ifade etmekte.

Şimdi de mevsimler geleneğini sürdüren 'Sonbahar' adlı şiiri Türk şairi Yahya Kemal örneğinde ele alalım. Yahya Kemal da diğer şairler gibi çağdaş Türk edebiyatını büyük ölçüde etkilemiştir; onun şiirlerinde de duygu ön plana çıkmaktadır, ona göre şiir adeta bir ahenk, nadir ve az bulunan mücevherdir.

Sonbahar

*Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olur.
Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târümâr olur.
Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ;
Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.
Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir;
Günler hazinleşir, geceler uhrevîleşir;
Teşrinlerin bu hüznü geçer tâ iliklere.
Anlar ki yolcu, yol görünür serviliklere.
Dünyânın ufku, gözlere gittikçe târ olur,*

Her gün sürüklenip yaşamak rûha bâr olur.
İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu;
Bir başka mûsıkîye geçiş farzeder bunu;
Teslîm olunca va'desi gelmiş zevâline,
Benzer cihâna gelmeden evvelki hâline.
Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,
Ruh öyle yollanır uyanılmaz bir uykuya,
Duymaz bu ânda taş gibi kalbinde bir sızı:
Farketmez anne toprak ölüm mâceramızı.

Kuz

Foniy umr tugab borar, uzun surar kuz fasli,
Yaproqlar, gullar, qushlar torumor bo'lor asli,
Bu shunday mavsumdirki, eslatadi o'limni,
Hatto dengiz va tog'lar bu haqda shivirlaydi.
Yozdan qolgan ne bo'lsa mashxar sari yozilar,
Kunlar g'amga aylanar, tunlar esa uhroviyga,
Kuz oylarining g'amginligi iliklarimga ham o'tar,
Anglar buni yo'lchi ham, yo'l ko'rinar sarvlar tomon,
Dunyo ufqi ko'zlariga borgan sari tor bo'lar.
Kun kunlarga ulanar, umr ham tugab borar
Insonlar bu joylarning sukunatin eshitar
Boshqa ohangga o'tmoq, buni nazarda tutar,
Taslim bo'lganda esa umri payoniga yetar
Huddi yangi tug'ilgandek, go'dakligiga qaytar
Barg qanday tushsa suvga, yo'qolgandek bo'lar go'yo
Ruhlar ham shunday ketar, biz bilmagan uyquga
Eshitilmas bu damlarda, tosh kabi qotib qolar
Farqi yo'q ona vatan tayyorman men o'limga

Şairin bu tesevvufi şiirinde 'ölüm' teması ele alındığını görebiliriz.

Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olur.

Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târümâr olur.

Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ;

Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.

Şair bu mısrasında sonbahar hayali bir dünyaya benzetmektedir. Yani bu mevsimde yaprak, çiçek, kuş kalmayacağını, hepsi bir anda yok olacağını ve o sonbahar mevsimler arasında ölümü andıran bir mevsim olduğunu, bu konuda denizler ve hatta dağlar da andırdığını söylenir.

Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir;

Günler hazinleşir, geceler uhrevîleşir;

Teşrinlerin bu hüznü geçer tâ iliklere.

Şair bu mısralarında "yaz"ı hesap mevsimine benzetmektedir. Yani insanların şimdiye kadar yaptıklarına karşılık vermesi gerektiğini, dünyanın sonunun yaklaştığını ve hatta bunu tüm bedenleriyle hissettiklerini söylüyor.

Anlar ki yolcu, yol görünür serviliklere.

Dünyânın ufku, gözlere gittikçe târ olur,

Her gün sürüklenip yaşamak rûha bâr olur.

İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu;

Bir başka mûsikîye geçiş farzeder bunu;

Teslîm olunca va'desi gelmiş zevâline,

Benzer cihâna gelmeden evvelki hâline.

İnsanlara hatlarda gezgin olarak atıfta bulunur. Çünkü bir insanın ömrünün sonunda bu dünyada misafir olduğunu, ölümlü dünyaya gidişinin bir yolculuk olduğunu, gidenin de yolcu olduğunu söyler. Yani insan ölümlü aleme gideceğini düşündüğünde yaptığı her iyilik ve kötülük birer birer gözünün önünden geçecek ve susma yolunda olduğunu hissedecektir. Yani aslında bu dünyadan o dünyaya bir insan yaşlılıkta bebek gibi olacak ve hayatına son verecek demektir.

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,

Ruh öyle yollarır uyanılmaz bir uykuya,

Duymaz bu ânda taş gibi kalbinde bir sızı:

Farketmez anne toprak ölüm mâceramızı.

Bu mısrasında, sonbaharın son aylarında kalan birkaç yaprağın yere düştüğünü ve rüzgarla savrulduğunu, insan ömrünün sonunda insanın sonsuz uykuya daldığını, tüm vücudunun bir taş gibi sertleştiğini, kalp atmaya bırakır ve şairin kendisi bile ölüme hazır olduğunu söylüyor.

‘Sonbahar’ şiirine göre Abdülhamid Süleyman oğlu Çolpon ile Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerindeki gelenek konu bakımından çok benzer olup, biri ulusa hükmeden sömürgecileri, diğeri ise ölümünü konu alır. adam. Her iki şairde de içindeki kederi ve ıstırabı, yaprakların sararmasına benzetmiştir. Başka bir deyişle, Çolpon sömürgecilerin acısını çeken insanların yüzündeki kedere benzetilirken, Yahya Kamal insan yaşamının sonunu benzetmektedir.

İşte Çolpan'ın “İlk mektup”ve Yahya Kemal'in “Eski mektup” şiirlerine baksak:

Birinchi xat

Men

“Ketay” deb,

Tez yetay deb,

Bog‘ladim
Belga kamar!
Sen
“Netay” deb,
“Sabr” etay deb,
Solmading dilga qadar!
“Nur olay” deb,
“Yuksalay” deb,
Men
Qanot qoqqan edim.
“Aylanay” deb,
“O‘rgulay” deb,
Sen
Qarab qolgan eding.
Endi:
Men mundan –
Uzoq yerlardan
Chopar chopdirib
Yubordim bir xat,
Bir kichik noma!
Endi:
Sen undan –
Yumshoq yellardan
Qanot taqdirib,
Men sari jo‘nat
Bir suchuk noma,
Ey sochlari pat,
ey pok muhabbat.
İlk mektup
Ben,
‘Gideyim’ diye,
Çabuk yetiŕiyim diye,
Bağladım,
Belime kemer!

Sen

‘Ne yapıyım’ diye,

‘Sabır’ edeyim diye,

Kalbime vermedin değer!

‘Işık alıyım’ diye,

‘Yükseleyim’ diye,

Ben

Kanatlarımı çırpımtım,

Haydi ‘dolaşalım diye’,

Sen

Bakakalmıştın.

İşte

Ben burada-

Çok uzaklardan,

Bir çobandan,

Mektup gönderdim,

Küçük bir zarf,

İşte,

Sen ondan,

Hafif bir rüzgarlardan,

Kanat çırparak,

Bana gönder,

Sen de bir mektup,

Ey saçları tüylü,

Ey saf aşkım.

Eski mektup

Adalardan gelen bu mektupta.

Oradan, bir sihirli râyiha var;

İşveler sezdiren bir üslûpta,

Bir güzel şarkı söylüyor rüzgâr,

Adalardan gelen bu mektupta.

Ben o rüzgârla şimdi baş başayım;

Gaalibâ yol göründü sevdaya;

Kendi gönlümce bir saat yaşayım;

Girmesin başka bir hayâl araya;

Ben o rüzgârla şimdi baş başayım.

Eski mektup

Orollardan kelgan bu maktubda,

U yerlarning xushboy ifori kelar.

Ishvalarga hos bo‘lgan bir uslubda,

Hatto shamol qo‘shiq hirgoya qilar,

Orollardan kelgan bu maktubda.

O‘sha shamol bilan endi yolg‘izman,

Yo‘l ko‘rindi endi muxabbat tomon.

Bir soat o‘zimcha yashash istayman,

Kirmasin oraga boshqa bir xayol,

O‘sha shamol bilan endi yolg‘izman.

Bu iki şiire bakarsak tematik olarak Çolpan’ın “İlk mektup”ve Yahya Kemal’in “Eski mektup” şiirlerine benzer olduğunu görebiliriz.

Çolpan’ın "İlk Mektubu", bir sevgilinin saf aşka yazdığı bir mektuptur. Ona göre şair, aşkına gitmek için kemerini beline sıkıca bağlamış, ancak kız buna cevap vermemiş ve bu nedenle aşkını kazanmak için kanatlarını çırpmıştır. Aşık delikanlı da sevgilisine bir çoban göndererek ona hafif rüzgarlarda kanat çırpın bir mektup göndermesini, sevgilisine de güvercinden bir mektup göndermesini ister.

Yahya Kemal’in “Eski mektup” şiirine bakarsak, bu şiirde de aşk yakalanır. Yani bir adadan bir âşıktan, bu mektuptan adanın ve âşığın kokusunun geldiğini, hatta rüzgarların bile onun için ılık çaldığını söyleyen bir mektup geldiğini ve şiirde âşığın kokusunu getiren rüzgarla birlikte olduğunu, onunla baş başa olduğunu, o koku ve aşkla en az bir saat yalnız yaşamak isteği olduğunu da söyler.

Bu iki şiir hakkında sonuca varacak olursak, her iki şiirde de aşk yazılıdır, birinde sevgilisinden bir mektup bekler, diğerinde ise o mektupla baş başa olduğunu, her iki şiirde de aşktan uzak kalpleri anlatır.

Genel olarak yapılan karşılaştırmalar, Özbek-Türk halklarının gelenek ve göreneklerinin yanı sıra yaşam tarzlarının da birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Kurgu temalarında, arzuların, fikirlerin, düşüncelerin ifade edilmesinde, imgeler dünyasının tasvirinde benzerlikler vardır. Bir makalede Çolpan ve Yahya Kemal’in Türk şairlerinin eserlerine olan yakınlığını incelemeye çalıştık. Ancak bu ortaklık sadece Oybek ve Yahya Kemal’in eserlerinde değil, diğer şair, yazar ve oyun yazarlarının eserlerinde de görülmektedir. Türkiye’deki çalışmalarının incelenmesi durmadı, aksine geniş çapta incelendi. Özbekistan’da Türk edebiyatı çalışmalarına ilgi gittikçe artmaktadır.

Kaynaklar

1. Beyatlı, Y.K. (1989). Kendi Gök Kubbemiz. İstanbul: MEB Yayınları.
2. Boratav, P.N. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
3. Çetişli, İ. (2007). II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.
4. Doğan, Y. (2013). Yahya Kemal Beyatlı’nın “Kendi Gök Kubbemiz” Adlı Şiir Kitabının

5. Sözdizimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. Ekiz, O.S. vd. (1984). 100 Büyük Edip ve Şair. İstanbul: Toker Yayınları.
7. Elçin, Ş. (2000). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
8. Genç, R. (1997), Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil. Ankara: AKM Yayınları.
9. Güzel, A. ve Torun, A. (2005). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.
10. Kabaklı, A. (1978). Türk Edebiyatı Tarihi. C.3. İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
11. Oğuz, M.Ö. (1999). “Yahya Kemal’in Şiirlerindeki Halkbilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme” Milli Folklor, S.44, s.100-105.
12. Oktay, A. (1993). Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları